

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 861

PAKİSTAN'DA HADİS TARTIŞMALARI
Dr. Inam ul HAQ

ISBN: 978-625-7205-03-0

1. Baskı, Eylül 2020, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 02.07.2020
tarih ve 144 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11
Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

PAKİSTAN'DA
HADİS
TARTIŞMALARI

Dr. Inam ul HAQ

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında Pakistan'ın Mansehra şehrinde doğdu. 1999 yılında liseyi bitirdi, ardından 2001'de Kur'ân hafızlığını tamamladı, daha sonra ise medrese eğitimi (Ders-i Nizâmî) aldı. (2001-2008) 2009'da fetva ihtisas kursundan, bunun yanı sıra 2010'da Sargoda Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden (Islamic Studies) mezun oldu. 2013'te İslâmâbâd'daki Uluslararası İslâm Üniversitesinde Kaziyyetü İntihâki'l-a'râzi fi'l-Mücteme'i'l-Bakistâni, Esbâbühâ ve İllâcühâ fi Zavi's-Sünneti'n-Nebeviye isimli teziyle yüksek lisansını bitirdi. Aynı üniversiteye bağlı fen lisesinde 2012-2013 eğitim yılında Arapça okutmanı olarak çalıştı. 2013 yılında Yurtdışı Türkler ve Akrabalar Topluluğu Başkanlığının sağladığı bursu kazanarak doktora için Türkiye'ye geldi ve Sakarya Üniversitesinde 2019 yılında Pakistan'da Hadis Tartışmaları adlı teziyle doktorasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	XII
ÖN SÖZ	XV
GİRİŞ.....	1
KONU	3

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN OTORİTESİYLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

1.1. Kur'an Dışındaki Vahiy (Vahy-i Gayr-i Metlöv)	13
1.1.1. Kur'an Dışındaki Vahiy Kabul Etmeyenlerin Gerekçeleri.....	19
1.1.1.1. Psikoloji ve Dil İlimine Aykırı Olması	19
1.1.1.2. Kur'an'a Aykırı Olması.....	20
1.1.1.3. Yazdırılmaması ve Korunmaması.....	21
1.1.1.4. Vahyin İkili Taksimine Gerek Duyulmaması.....	23
1.1.1.5. Hz. Peygamber'in Öğrettiklerine Aykırı Olması	24
1.1.2. Kur'an Dışındaki Vahiy Kabul Edenlerin Gerekçeleri	25
1.1.2.1. Geçmiş Peygamberlere Vahy-i Gayr-i Metlöv Verilmesi.....	25
1.1.2.2. Vahiy Keyfiyetinin Üçlü Taksimi	30
1.1.2.3. Kur'an'la Birlikte Hikmetin İndirilişi	31
1.1.2.4. Hz. Peygamber'in Her Söz ve Fiilinin Vahiy Olması	35
1.1.2.5. Kur'an'la Birlikte Bir Misli Daha Verildi Hadisi.....	39
1.1.2.6. Kiblenin Beytülmakdis'ten Mescid-i Harâm'a Çevirilmesi ...	39
1.1.2.7. Tahrîm Süresinde Geçen Sır Olayı	41

1.1.2.8. Müşriklerin İki Grubundan Birisinin Yenileceği Müjdesi	43
1.1.2.9. Hz. Peygamber'in, Rüyasında Umre Yaptığını Görmesi.....	44
1.1.2.10. Benî Nadîr'in Hurma Ağaçlarının Kesilmesi.....	46
1.1.2.11. Hz. Peygamber'in Hz. Zeyneb ile Evlenmesi	47
1.1.2.12. Üzerinde Tartışma Bulunmayan Deliller.....	49
1.2. Hz. Peygamber'e İtaatin Mahiyeti	51
1.2.1. Kur'ân'la Sınırlı İtaat	53
1.2.1.1. Hz. Peygamber'e Kur'ân Dışında İtaatin Kur'ân'a Aykırılığı..	54
1.2.1.2. Kur'ân'ın Yeterliliği.....	60
1.2.1.3. Hadislerin Yazılmasının Yasaklanması	70
1.2.2. Hz. Peygamber'in Hayatıyla Sınırlı İtaat (Merkez-i Millet Düşüncesi)	73
1.2.2.1. İtaatin Allah'a Mahsus Olması.....	76
1.2.2.2. Allah'a ve Resûlüne İtaatin, Kur'ân Işığında Kurulan Düzene İtaat Olması	77
1.2.2.3. Hz. Peygamber'in Nübüvvet ve İmamet (Devlet Başkanı) Sıfatlı Olması.....	79
1.2.2.4. Amelî Konularda İtaat Edilenin Hayatta Olma Gerekliliği... 88	
1.2.2.5. Merkez-i Millet Düşüncesine Yöneltilen Bazı İtirazlar	90
1.2.3. Dini/Vahiy Kaynaklı Konularla Sınırlı İtaat	93
1.2.4. Hz. Peygamber'in Peygamberlik Vasfıyla Yaptığı Amellerle Sınırlı İtaat	98

İKİNCİ BÖLÜM

HADİS/SÜNNET İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

2.1. Hadis/Sünnet Kavramı ve Kapsamı	107
2.1.1. Hadis.....	108
2.1.1.1. Hz. Peygamber'e Nispet Edilen Söz, Fiil ve Takrirler	108
2.1.1.2. Hz. Peygamber'in Söz, Fiil ve Takrirlerinin Âhad Rivâyetleri.....	109
2.1.1.3. Hadis ve Sünnet Arasında Umum Husus Açısından Fark ..	110
2.1.2. Sünnet.....	110
2.1.2.1. Hz. Peygamber'in Peygamberlik Vasfıyla Yaptığı Amelleri. 111	
2.1.2.2. Hadislerin Ortak Noktası/Zahirî Amellerin Ruhü.....	112

2.1.2.3. İbrahimî Dinin, Hz. Peygamber Tarafından Yenilenmiş Şekli.....	113
2.2. Hadis ve Sünnetin Hücciyeti.....	123
2.2.1. Tamamen İnkâr.....	123
2.2.1.1. Kur'ân'a Aykırı Olması.....	127
2.2.1.2. Yazımının ve Rivâyetinin Yasaklanması.....	129
2.2.1.3. Sahâbenin Karşı Tutumu.....	130
2.2.1.4. Güvenilir Olmaması.....	139
2.2.1.5. Ümmet İçinde İhtilaflara Sebep Olması.....	156
2.2.2. Durumlara Göre Hadis ve Sünnetin Bağlayıcılığı.....	158
2.2.2.1. Hüküm Koyma Yönü.....	158
2.2.2.2. İnançla İlgili Konularda Hücciyeti.....	163
2.2.3. Hadis ve Sünnetin Kur'ân'la İlişkisi.....	167
2.2.3.1. Tebyîn.....	167
2.2.3.2. Tahsis/Tahdid.....	168
2.2.3.3. Nesih.....	174
2.2.4. Hadisin Zanniliği.....	178
2.2.4.1. Zannın Anlamı ve Hadisçilerin İstılahı.....	180
2.2.4.2. Zan ve Yakîn İlmi.....	181
2.2.4.3. Zannın Hücciyeti.....	184
2.3. Hadis/Sünnetin Tespit Yolları.....	186
2.3.1. Hadisin Kabul Ölçüleri.....	187
2.3.1.1. Kur'ân'a Uyumlu Olması.....	187
2.3.1.2. Kur'ân'a Aykırı Olmaması.....	190
2.3.1.3. Sünnet-i Ma'lûme.....	193
2.3.1.4. Amel-i Ma'rûf.....	194
2.3.1.5. Hadisler.....	195
2.3.1.6. Hadisler Konusunda Derinleşmekten Kaynaklanan Vicdânî Kanaat.....	196
2.3.1.7. Arap Dili.....	201
2.3.1.8. Peygamberlerin Makamı ve Sahâbe Karakteri.....	202
2.3.1.9. Akıl, Fıtrat, Tecrübe ve Müşahede.....	203
2.3.1.10. Bilimsel/İlmî Gerçekler.....	208

2.3.1.11. Kat'î Delil.....	208
2.3.2. Sünnetin Tespit Yolları.....	209
2.3.2.1. Amelî Tevatür.....	210
2.3.2.2. Sahâbenin İcmaı.....	213
2.3.2.3. Raşit Halifelerin Uygulamaları.....	214
2.3.2.4. Medine Ehlinin Ameli.....	214
2.3.2.5. Haber-i Vâhid.....	215
2.4. Hadisi/Sünneti Anlama Esasları.....	215
2.4.1. Hadisin Lafzını Delil Kullanırken İhtiyatlı Olmak.....	215
2.4.2. Kur'ân Işığında Anlamaya Çalışmak.....	216
2.4.3. Hadisin Umum, Husus ve Bağlamına Riayet Etmek.....	218
2.4.4. Merkez-i Millet Denilen Otoritenin Bulunması.....	218

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HADİS TARİHİ VE USÛLÜYLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

3.1. Hadis Tarihi.....	221
3.1.1. Hadis Rivâyetinin Doğuşu ve Gelişimi.....	221
3.1.1.1. Dört Halife Döneminde Hadis Rivâyeti.....	221
3.1.1.2. Dört Halife Döneminden Sonra Hadis Rivâyeti.....	225
3.1.1.3. Hadis Rivâyetine Karşı Durulması.....	227
3.1.1.4. Hadisin Kur'ân'a Tercih Edilmesi.....	233
3.1.2. Hadislerin Yazılması ve Tedvini.....	234
3.1.2.1. Hadis Yazımının Başlangıcı ve Sebepleri.....	234
3.1.2.2. Ömer b. Abdilazîz ve Hadis Tedvini.....	240
3.1.2.3. Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî ve Hadis Tedvini.....	241
3.1.3. Hadis Uydurma ve Değiştirme Faaliyetleri.....	243
3.1.3.1. Hz. Peygamber Döneminde Hadis Uydurma.....	243
3.1.3.2. Sahâbe Döneminde Hadis Uydurulması.....	244
3.1.3.3. Sahâbeden Sonraki Dönemde Hadis Uydurmanın Sebepleri.....	250
3.1.3.4. Hadisler ve Acem Entrikası.....	252
3.2. Hadis Kabul Ölçütleri.....	262
3.2.1. Râvînin Güvenilirliğinin Ölçüsü (Cerh ve Ta'dîl İlmi).....	265

3.2.1.1. Râvîlerin Bâtınî Sıfatlarının Öğrenilememesi.....	269
3.2.1.2. Râvîyi Yakından Tanımadan Onun Hakkında Görüşün Oluşturulması	271
3.2.1.3. Ricâl Âlimlerinin Kişisel Eğilimlerinin Etkisi.....	272
3.2.1.4. Cerh ve Ta'dîl Konusundaki Çelişkiler.....	274
3.2.1.5. Münekkidlerin Hüsn-i Zann, Müsamaha ve Mübalağalı Davranmaları.....	275
3.2.1.6. Cerh ve Ta'dîl İlminin Aşırı Titizlik Gerektirmesi İnceliğe Sahip Olması.....	276
3.2.1.7. Sünnî-Şii İhtilafının Etkisi	277
3.2.2. Senedin İttisali.....	278
3.2.2.1. Sağlam Senedlerle Uydurma Hadisler	278
3.2.2.2. Tedlîs.....	278
3.2.2.3. Muan'an ve Mü'ennen Rivâyetin Kabulü.....	279
3.2.2.4. Hükmen Merfû Hadis	280
3.2.2.5. Küçük Yaştaki Sahâbenin Merfû Rivâyeti.....	281
3.2.3. Diğer Bazı Usûller	281
3.2.3.1. Rivâyet Konusunda Bid'atçilere Güvenilmesi	281
3.2.3.2. Fezâil Konusunda Zayıf Rivâyetin Kabulü	282
3.2.3.3. Manen Rivâyet.....	284
3.2.3.4. Garîb/Ferd Hadis'in Kabulü	284
3.2.4. Metin Tenkidi/Dirayet İlmi	284
3.2.4.1. Dirayetin Anlamı.....	285
3.2.4.2. Hadisçiler ve Dirayetü'l-Hadis İlmi.....	286
3.2.4.3. Dirayet Ölçütleriyle Sahih Hadislerin Ölçülmesi.....	290

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HADİSLER ÜZERİNDE METİN AÇISINDAN YAŞANAN TARTIŞMALAR

4.1. Gaybî, Tekvînî ve Tarihî Bilgiler.....	296
4.1.1. Mümin Kulun Canını Kabzetme Konusunda Allah'a Tereddüt Nisbeti.....	296
4.1.2. Cebrâil'in Firavun'u İman Etmekten Sakındırması.....	297
4.1.3. Miraç Gecesinde Burâk'ın Bağlanması	299

4.1.4. Miraç'ta Beş Vakit Namazın Farz Kılınması.....	300
4.1.5. Amellerle Cennet Kazanmak	303
4.1.6. Kıyamet Gününde Hamile Kadınların Bebeklerini Düşürme Zamanı.....	305
4.1.7. Cehennemde Kadınların Çokluğu	307
4.1.8. Şeytanın Ezan Sesinden Kaçması	308
4.1.9. Sabaha Kadar Uyumada Şeytanın Rolü	310
4.1.10. Cehennem Nefes Alması.....	311
4.1.11. Kadının Kaburga Kemiğine Benzetilmesi	314
4.1.12. İnsanın Vücut Sıcaklığının (Ateş) Yükselmesinin Cehennemle İlişkisi.....	315
4.1.13. Güneşin Arş'ın Altında Secde Etmesi	316
4.1.14. Güneşin Şeytanın İki Boynuzu Arasından Doğması	319
4.1.15. İsrailoğulları ve Fareler	321
4.1.16. Etin Bozulmasının İsrailoğullarıyla İlgisi ve Kadınların Hıyanetinin Havvâ'dan Kaynaklanması.....	322
4.1.17. Mescid-i Aksâ'nın İnşası	324
4.1.18. Kayser ve Kısra'nın Sonu Hakkındaki Haber.....	327
4.2. Peygamberler	329
4.2.1. Hz. Âdem	329
4.2.2. Hz. İbrahim.....	331
4.2.2.1. Üç Yalan	331
4.2.2.2. Hz. İbrahim'in İmanı.....	335
4.2.2.3. Hz. İbrahim'in Sünneti.....	337
4.2.3. Hz. Mûsâ	338
4.2.3.1. Hz. Mûsâ'nın Temize Çıkması.....	338
4.2.3.2. Hz. Mûsâ'nın Ölüm Meleğini Tokatlaması	343
4.2.4. Hz. Süleyman.....	344
4.3. Hz. Peygamber.....	347
4.3.1. Hz. Yûsuf'un, Hz. Peygamber'den Üstün Olma Şüphesi	347
4.3.2. Hz. Yûnus'un, Hz. Peygamber'den Üstün Olma Şüphesi	348
4.3.3. Hz. Peygamber'in Sözlerinde Şüpheli Üslup	349
4.3.4. Hz. Peygamber'in Bazı Konuları Unutması.....	350

4.3.5. Abdullah b. Übey İbn Selül'ün Cenaze Namazı.....	352
4.3.6. Kelimeleri Tekrarlaması	354
4.3.7. Bir İnsan ve Güvercine Şeytan Demesi	355
4.3.8. Kadına Fitne Demesi	355
4.3.9. Tükürüğünün ve Ağzında Çalkaladığı Suyun Sahâbe Tarafından Kullanılması	356
4.3.10. Allah'tan Başkası Adına Kesilenden Yeme Nispet Edilmesi.....	358
4.3.11. Ureynelilere Önerdiği Tedavi ve Ceza.....	359
4.3.12. Yargısız Ceza Verme Nispeti	362
4.3.13. Kadın ve Koku Sevgisi.....	364
4.3.14. Haramlara Karşı Çıkmama Şüphesi	365
4.3.15. Hz. Peygamber'in Özel Durumları.....	366
4.3.15.1. Hz. Zeyneb ile Evlenmesindeki Bazı Olaylar	366
4.3.15.2. Oruçlu İken Hanımlarıyla Münasebeti.....	368
4.3.15.3. Hayız Halindeki Hanımlarıyla Mübaşeret Etmesi.....	371
4.3.15.4. Hz. Âişe ile Aynı Kaptan Yıkınması.....	371
4.3.15.5. Bir Gecede Bütün Hanımlarını Dolaşması.....	372
4.4. Sahâbe	379
4.4.1. Kevser Havuzunda Gerçekleşecek Olay / Bazı Müslümanların Mürted Olacağı.....	379
4.4.2. Kisâ/Ehl-i Abâ Hadisi.....	382
4.4.3. Hz. Peygamber'e Getirilen Salavatta Âl Kelimesinin Zikredilişi	384
4.4.4. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin	385
4.4.5. Bedir Mübarezesine Dair Bir Hadis	387
4.4.6. Hz. Abdullah b. Mes'ud'un Bir Kıraati	389
4.4.7. Hz. Abbas'ın Faziletine Dair Bir Hadis	389
4.4.8. Hz. Selmân-ı Fârisî'nin Soyunun Faziletine Dair Bir Hadis.....	390
4.5. Hayvanlar	391
4.5.1. Hayvanların Eksik Uzuvlarla Yaratılması	391
4.5.2. Yemeğe Düşen Sineğin Yemeğe Batırılıp Çıkartılması	392
4.5.3. Horozun Ötmesi ve Eşeğin Anırması	394
4.5.4. Bazı Yılanların Zararlı Oluşu (Öldürülmesi)	395
4.5.5. Kertenkele Öldürme Emri	395

İçindekiler

SONUÇ.....	397
KAYNAKÇA.....	407
DİZİN.....	425

ÖN SÖZ

■

İslâm dünyasında önemli bir yere sahip Pakistan -Hint alt kıtası- son iki yüzyıllık tarihinde ilmî faaliyetleriyle pek değerli bir konum kazanmıştır. Özellikle İngilizlerin bölgeyi işgali nedeniyle buradaki Müslümanlar kendi fikrî sınırlarını korumak adına büyük hareketlilik içinde bulunmuştur. Müslümanların tarihinin bu güçsüz dönemine tanıklık yapan ilim adamlarının bir kısmı, ümmetin gerileme sebeplerini araştırırken, bazıları ise Batı'nın İslâm'a şüpheli yaklaşımından etkilenerek birtakım hadislerle karşı çıkmışlardır. Daha sonra ise bu şüpheli yaklaşım, onları hadislerin inkârına ve bu görüşleriyle ilgili sistematik düşünceler geliştirmeye götürmüştür. Elinizdeki bu eser mezkûr fikirlere yönelik Pakistan merkezli bir tespit çalışması olup 2019 yılında doktora tezi olarak hazırlandı.

Çalışmamı hazırlarken bana destek sağlayan bazı değerli fertleri anmak isterim. Çalışmanın tüm aşamalarını adım adım takip eden, metinleri kelime kelime okuyup anlaşılabilir hale getiren, benden maddî ve manevî yardımı esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Erdinç AHATLI hocama özellikle şükranlarımı arz ederim. Çalışmamın tertibi ve dili konusundaki yardımlarıyla daima yanımda olan, Dr. Ömer Faruk AKPINAR'a, çalışmamın bazı kısımlarını okuyup tashih eden Muhammet Ali TEKİN'e ve kaynakların tespiti konusunda daima destek sağlayan Prof. Dr. Halid Zaferullah Dâvûdî'ye teşekkür ederim. Ayrıca çalışmama önemli katkılarda bulunan hocalarım Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Prof. Dr. Mehmet ÖZŞENEL, Doç. Dr. Hayati YILMAZ ve Doç. Dr. Gökhan ATMACA'ya da teşekkürlerimi arz ederim. Bana Türkiye'de burs yoluyla doktora eğitimi görme fırsatı

Ön söz

sağlayan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına (YTB) da teşekkür borçluyum.

Hayatımın her aşamasında ve özellikle ilmî yolculuğumda maddî manevî her yönden destekleyici olan, hayatıma anlam katan saygıdeğer babama; kalem ve kitapla baş başa kalayım diye haklarını feda eden, üstlenmem gereken sorumluluklarımı omzunda taşıyan kıymetli eşime; hak ettiği sevgi ve ilgiyi yakından veremediğim oğullarıma ve başarılarımda payları bulunan ailemin tüm fertlerine ve arkadaşlarıma sonsuz minnettarım.

İnam ul HAQ
05.06.2019

Giriş

KONU

İslâm dininin ikinci kaynağı olan hadis/sünnet, bağlayıcılık açısından değerini kabul eden ve etmeyenler tarafından farklı dönemlerde tartışılmıştır. Bağlayıcılığını kabul edenlerin de hadisin sahihliğiyle ilgili farklı görüşlere sahip oldukları bilinmektedir. Burada detayları zikredilmeyen bu farklı görüşlerden dolayı ilk dönemlerden itibaren söz konusu tartışmalar hadis ilminde önemli bir yer tutmuş ve değişik dönemlerde muhtelif bölgelerde fırkalar ve şahsiyetler tarafından gündeme getirilmiştir.

Hint alt kıtasının tamamen İngiliz sömürmesine girmesiyle (1857) orada da hadisle ilgili klasik düşüncelerden farklı fikirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu eserde bahsi geçen dönemden başlayan ve günümüze kadar süren ilmî tartışmalarda belli bir ölçüde yer alan hadis tartışmalarını kapsayan bir çalışma yapılması hedeflenmektedir. Araştırmada düşünürlerin görüşlerinin ve bunlara yapılan reddiye mahiyetindeki yazıların objektif bir şekilde ortaya konulması esas alınmıştır.

Hint alt kıtasındaki hadis tartışmalarının doğru bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlaması düşünülen bu çalışmada, hadisin hücciyetini inkâr eden veya kısmen şüpheli bakan yahut da belli konulara eleştirel yaklaşanlarla hadis savunucularının görüşleri karşılıklı bir biçimde ele alınacaktır.

Bu kapsamda Hz. Peygamber'in Kur'ân dışındaki bilgi kaynağı (vahy-i gayr-i metlûv), ona olan itaatin mahiyeti, hadisin hücciyeti, usûlü ve hadis metinlerinin sahihliği bağlamında anlaşılmasını ilgilendiren tartışmalara temas edilecektir. Fakat Pakistan'daki fıkıhla ilgili klasik tartışmalar ile muhtelifü'l-hadis alanına dâhil olan